

Ceremoniał szkolny
w Zespole Szkół Ekonomicznych
im. Mikołaja Kopernika
w Olsztynie

Olsztyn, marzec 2012

Ceremoniał szkolny

Ilekróć w regulaminie jest mowa o ceremoniale, należy przez to rozumieć „opis sposobów przeprowadzania najważniejszych uroczystości szkolnych z udziałem sztandaru szkoły oraz postępowania z symbolami szkolnymi i narodowymi. Jest to również zbiór zasad zachowania się młodzieży w trakcie uroczystości szkolnych oraz obowiązków wynikających z regulaminów szkolnych”.

§ 1

Uroczystości i symbole szkolne

1. Do najważniejszych uroczystości szkolnych z udziałem sztandaru zalicza się:
 - 1) rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego,
 - 2) ślubowanie klas pierwszych,
 - 3) inne uroczystości szkolne odbywające się z udziałem sztandaru szkoły, na przykład wręczenie stypendiów Prezesa Rady Ministrów, Dzień Patrona Szkoły, pożegnanie uczniów kończących szkołę,
 - 4) uroczystości związane ze świętami narodowymi:
 - 11 listopada - Święto Niepodległości,
 - 3 maja - rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja,
 - 5) obchody rocznic, nawiązujące do ważnych wydarzeń historycznych w państwie i regionie.
2. Najważniejszymi symbolami szkolnymi są:
 - 1) sztandar,
 - 2) logo,
 - 3) tablica poświęcona patronowi.
3. Logo jest znakiem rozpoznawczym szkoły. Należy je eksponować podczas uroczystości, na dyplomach, oficjalnych pismach urzędowych szkoły, znaczkach, identyfikatorach, oficjalnych biletach wizytowych oraz konsekwentnie dbać o jego estetyczny i zgodny z oryginałem oraz ustalonymi standardami wygląd. Inne, zaakceptowane przez dyrektora znaki graficzne używane w szkole, nie mogą logo zastępować, a co najwyżej uzupełniać.
4. Tablica poświęcona patronowi znajduje się we frontowej części szkoły, naprzeciw wejścia i nie powinna być zasłaniana.
5. W dniu patrona szkoły tablica powinna być dodatkowo w stosowny sposób dekorowana (np. kwiaty, szarfa), jednakże rekwizyty do tego użyte nie mogą kontrastować z zasadami dobrego smaku ani z charakterem i stylem tablicy.
6. W sąsiedztwie tablicy poświęconej patronowi szkoły mogą znajdować się stałe lub tymczasowe ekspozycje tematyczne, nawiązujące do jego życia i osiągnięć.
7. Sztandar szkoły
 - 1) Zespół Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Olsztynie posiada sztandar; sztandar szkoły jest głównym, uroczystym symbolem całej szkolnej społeczności; jest przechowywany w szkole, a członkowie społeczności szkolnej winni okazywać mu szacunek.
 - 2) Sztandar uczestniczy w najważniejszych uroczystościach szkolnych [§1 p.1].
 - 3) Sztandar może towarzyszyć również innym uroczystościom, w tym poza siedzibą szkoły, na przykład: uroczystościom patriotycznym, państwowym, samorządowym, regionalnym lub pogrzebowym.
 - 4) Decyzję o użyciu sztandaru w każdym z takich przypadków podejmuje dyrektor; uroczystość z udziałem sztandaru ma charakter i przebieg oficjalny.

- 5) Udział pocztu sztandarowego w uroczystościach pogrzebowych osób szczególnie zasłużonych dla szkoły może nastąpić na skierowany do dyrektora szkoły, uzasadniony pisemnie wniosek członków rady pedagogicznej lub przedstawicieli związków zawodowych; udział sztandaru w uroczystości pogrzebowej zawsze powinien być skonsultowany z rodziną zmarłego lub organizatorem pogrzebu.
 - 6) W przypadku udziału pocztu sztandarowego na wniosek przedstawicieli rady pedagogicznej lub związków zawodowych w uroczystościach odbywających się poza terenem szkoły (np. uroczystościach pogrzebowych), przedstawiciele wnioskodawców pełnią rolę opiekunów pocztu sztandarowego.
 - 7) W wypadku udziału pocztu sztandarowego w uroczystości o charakterze żałobnym, członkowie winni mieć na lewych rękawach czarne opaski, a na sztandarze, pod głowicą, winna być zawiązana czarna szarfa; poczet zajmuje miejsce w kondukcje pogrzebowym przed trumną.
8. Ceremoniał pocztu sztandarowego
- 1) Całością spraw organizacyjnych oraz przechowywaniem insygniów pocztu sztandarowego zajmuje się zespół pocztu sztandarowego pod opieką nauczyciela wyznaczonego przez dyrektora spośród nauczycieli szkoły.
 - 2) Zespół pocztu sztandarowego składa się z osób wybranych spośród uczniów, którzy swoją postawą społeczną godnie reprezentują szkołę oraz wyróżniają się wysokimi wynikami w nauce i kulturą zachowania.
 - 3) Poczet sztandarowy składa się z 3 osób wybranych spośród członków zespołu pocztu sztandarowego.
 - 4) Obok zasadniczego składu powinien zostać wybrany skład rezerwowy. Członkowie składu rezerwowego wspomagają poczet sztandarowy w wypełnianiu obowiązków opieki nad sztandarem.
 - 5) Wybór uczniów do pocztu sztandarowego jest formą nagrody i szczególnego wyróżnienia.
 - 6) Kandydatury do pocztu sztandarowego przedstawia dyrektorowi opiekun samorządu szkolnego, po konsultacji z opiekunem pocztu sztandarowego.
 - 7) Skład pocztu sztandarowego zatwierdza Dyrektor Zespołu Szkół Ekonomicznych, po zaopiniowaniu wniosku przez Radę Pedagogiczną Zespołu Szkół Ekonomicznych.
 - 8) Osoby wybrane do pocztu sztandarowego, niewywiązujące się z obowiązków z tego wynikających lub naruszające normy zawarte w statucie szkoły, na wniosek Zespołu Kierowniczego, Rady Pedagogicznej lub Samorządu Szkolnego Zespołu Szkół Ekonomicznych w Olsztynie, decyzją Dyrektora Zespołu zostają usunięte ze składu pocztu sztandarowego szkoły.
 - 9) Podczas uroczystości sztandar trzymany jest przez członka pocztu sztandarowego w pozycji „spocznij”, chyba że zaistnieją okoliczności wymagające pozycji sztandaru „bacność”.
 - 10) Przyjęcie pozycji „bacność” z pochyleniem sztandaru pod kątem 45° do przodu następuje w następujących sytuacjach:
 - i) podczas śpiewania lub grania hymnów państwowych,
 - ii) podczas ogłoszenia minuty ciszy dla uczczenia czyjejs pamięci,
 - iii) podczas składania wieńców, kwiatów i zniczy przez wyznaczone delegacje,
 - iv) w przypadku uroczystości pogrzebowych podczas składania trumny/urny do grobu,
 - v) na polecenie opuszczenia sztandaru wydane przez upoważnioną do tego osobę (np. prowadzącą uroczystość państwową lub szkolną).
 - 11) Podczas trwania uroczystości osoba trzymająca sztandar nie wypuszcza go z rąk (nie umieszcza się go np. w stojaku).
 - 12) W przypadku, gdy poczet sztandarowy uczestniczy w uroczystościach pogrzebowych lub ogłoszono żałobę narodową, sztandar powinien być ozdobiony czarnym kirem.
 - 13) Insygniami pocztu sztandarowego są białe-czerwone szarfy przewieszane przez prawe

- ramię, zwrócone kolorem białym w stronę kołnierza, spięte na lewym biodrze oraz białe rękawiczki.
- 14) Chorąży i asysta powinni być ubrani oficjalnie:
 - i) uczeń: ciemny garnitur, biała koszula, krawat dopasowany do koloru garnitur, czarne pantofle wizytowe, skarpety niekontrastujące z kolorem butów, odpowiedniej długości,
 - ii) uczennica: biała bluzka koszulowa i ciemna spódnica (ciemny kostium), czarne pantofle wizytowe (na obcasie nie wyższym niż 5 cm, z zakrytymi palcami i piętami), gładkie, jednolite rajstopy lub pończochy w naturalnym odcieniu, niekontrastujące z kolorem ubrania,
 - iii) w przypadku trudnych warunków pogodowych, gdy uroczystości odbywają się na wolnym powietrzu, dopuszczalny jest inny stosowny strój; biało-czerwona szarfa nie może być zasłonięta (np. kołnierzem, chustą, szalem).
 - 15) Ceremoniał przekazania opieki nad sztandarem przedstawicielom klas młodszych następuje podczas uroczystości Dnia Patrona Szkoły, w bezpośredniej obecności dyrektora szkoły.
 - 16) Sekwencje czynności przekazania sztandaru:
 - i) po wystąpieniu dotychczasowego pocztu sztandarowego ze sztandarem, wychodzą nowi członkowie pocztu,
 - ii) jako pierwszy zabiera głos dotychczasowy chorąży pocztu sztandarowego, który mówi: „Przekazujemy wam sztandar Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Olsztynie. Opiekujcie się nim i godnie reprezentujcie naszą szkołę”,
 - iii) chorąży nowego pocztu sztandarowego odpowiada: „Przyjmujemy od was sztandar. Obiecujemy dbać o niego, sumiennie wypełniać swoje obowiązki i być godnymi reprezentantami Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Olsztynie”,
 - iv) chorąży salutuje sztandarem, nowy chorąży przykłada na prawe kolano, całuje róg sztandaru, po czym następuje przekazanie sztandaru, a następnie szarf,
 - v) po przekazaniu sztandaru dotychczasowy skład pocztu sztandarowego dołącza do pozostałych uczniów w sali.
 9. Klasie z najwyższą średnią w nauce, najlepszą frekwencją oraz zachowaniem może być nadany honorowy tytuł „klasy sztandarowej”. Tytuł nadaje dyrektor po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej. Jest to forma szczególnego wyróżnienia. Szczegółowy zakres praw i obowiązków „klasy sztandarowej” określa regulamin opracowany przez zespół wychowawczy w porozumieniu z przedstawicielami samorządu uczniowskiego i zatwierdzony przez radę pedagogiczną.
 10. Sekwencje i zasady postępowania uczniów w trakcie oficjalnych uroczystości:
 - 1) Na uroczystych akademiach z udziałem zaproszonych gości wejście dyrektora szkoły do auli powinno być zapowiedziane przez prowadzącego. W takiej sytuacji uczestnicy akademii po komendzie: „proszę wszystkich o powstanie” powinni przyjąć postawę stojącą do momentu, w którym prowadzący nie poprosi o spoczęcie.
 - 2) Po podaniu komendy „Baczność”, „Sztandar wprowadzić” (lub „Poczet Sztandarowy wprowadzić sztandar”) – uczniowie bez nakryć głowy, zachowują postawę zasadniczą. Poczet sztandarowy wchodzi na miejsce uroczystości. Jeśli droga przemarszu jest wąska, poczet może iść „gęsiego”, przy czym osoba trzymająca sztandar idzie w środku. W trakcie przemarszu wszyscy stoją, a sztandar należy odchylić pod kątem 45°. Poczet zajmuje miejsce po lewej stronie sali, przodem do zgromadzonych i podnosi sztandar do pionu.
 - 3) Po wprowadzeniu sztandaru, prowadzący podaje kolejną komendę „Do hymnu państwowego” - uczniowie śpiewają hymn państwowy „Mazurek Dąbrowskiego”. W trakcie hymnu sztandar jest pochylony pod kątem 45°.

- 4) Po odśpiewaniu hymnu prowadzący podaje komendę „Po hymnie” - uczestnicy uroczystości przyjmują postawę swobodną.
- 5) Hymn państwowy wykonywany jest na początku uroczystości.
- 6) Na zakończenie części oficjalnej uroczystości prowadzący podaje komendę „Sztandar wyprowadzić” (lub „Poczet sztandarowy wyprowadzić sztandar”) - zachowanie młodzieży i czynności pocztu są analogiczne do sytuacji wprowadzania pocztu do sali.
- 7) Po części oficjalnej i wyprowadzeniu sztandaru może zacząć się część artystyczna uroczystości.

§ 2

Symbole państwowe

1. Godło i flaga są symbolami państwa, do których należy się odnosić z należną czcią i szacunkiem.
2. Znaki państwowe mają pierwszeństwo przed każdym innym znakiem, np. znakami samorządowymi, organizacji, instytucji itp.
3. Znaki państwowe gospodarza mają pierwszeństwo przed równorzędnymi im w hierarchii znakami innego państwa.
4. Nie należy nadużywać symboli państwowych podczas akcji protestacyjnych organizowanych przez grupy zawodowe lub społeczne, jeżeli nie jest to związane z walką o dobro całego narodu.
5. Symbole państwowe innych państw należy traktować z takim samym szacunkiem, jakiego oczekujemy od innych w stosunku do polskich symboli państwowych.
6. Zasady postępowania z godłem:
 - 1) godło powinno być utrzymywane w czystości i dobrym stanie fizycznym, tj. niezniszczone, nieuszkodzone, niezgniecione, niepostrzępione, niewyblakłe;
 - 2) w salach lekcyjnych godłem opiekuje się nauczyciel odpowiedzialny za salę we współpracy z personelem administracyjno-obługowym szkoły;
 - 3) godło należy umieszczać w sposób zapewniający mu należyty szacunek;
 - 4) poza wizerunkiem godła zgodnym z ustawą, możliwe jest eksponowanie wizerunku orła artystycznie przetworzonego, jednak nie może on zastępować wizerunku ustawowego;
 - 5) w pomieszczeniach klasowych i biurach godło należy wyeksponować na ścianie na wprost wejścia albo na innej ścianie w miejscu widocznym od wejścia.
7. Zasady postępowania z flagą państwową:
 - 1) flagę państwową eksponuje się podczas świąt narodowych, ważnych dla całego narodu wydarzeń oraz innych uroczystości szkolnych istotnych dla społeczności szkolnej (np. ślubowanie klas pierwszych, uroczystości rozpoczęcia i zakończenia roku szkolnego);
 - 2) gdy flaga jest wywieszona, powinna zajmować pozycję uprzywilejowaną; flaga powinna być tak umieszczana, aby nie dotykała podłoża, podłogi lub nie była zamoczona w wodzie;
 - 3) flaga powinna być zabezpieczona przed zniszczeniem, zerwaniem lub upadkiem na ziemię;
 - 4) podczas ulewy lub przy bardzo silnym wietrze flagę należy zdjąć lub, jeżeli musi być wywieszona (np. podczas wizyty oficjalnej), należy dbać, aby nie uległa zniszczeniu lub zerwaniu; o ile do tego dojdzie, należy ją bezzwłocznie zdjąć;
 - 5) jeżeli flaga jest umieszczona na podium do przemawiania, powinna znajdować się na prawo od mówcy zwróconego twarzą do słuchaczy lub płasko na ścianie, nad mówcą lub za nim;
 - 6) po przecięciu wstęgi w barwach państwowych z okazji uroczystości otwarcia jakiegoś obiektu lub odsłonięcia pomnika, wstęgę należy zabezpieczyć, aby nie upadła na ziemię, nie leżała na ziemi ani nie była deptana;

- 7) w przypadku ogłoszenia żałoby narodowej wywieszana się nad wejściem do budynku szkoły flagę państwową przepasaną kirem;
- 8) opuszczona na znak żałoby do połowy masztu flaga nie powinna być przepasana kirem;
- 9) jeżeli flaga państwowa jest eksponowana w jednej linii z innymi flagami (np. samorządowymi) lub flagami innych krajów, powinna zajmować pozycję uprzywilejowaną, tj. skrajną na prawo;
- 10) jeżeli wraz z flagą RP eksponowane są flagi różnych krajów i organizacji, maszty powinny być tej samej wysokości;
- 11) flaga państwowa powinna być podnoszona jako pierwsza i opuszczana jako ostatnia;
- 12) flagi organizacji międzynarodowych (np. Unii Europejskiej lub NATO) nie mają statusu flag państwowych i powinny zajmować drugie miejsce w stosunku do flagi państwowej, tj. po lewej stronie.

§ 3

Regulamin dyżurów szkolnych

1. Terminarz dyżurów ogólnoszkolnych ustala samorząd uczniowski pod kierunkiem opiekuna samorządu.
2. Dyżury danej klasy ustala samorząd klasy pod kierunkiem wychowawcy, który wywieszają listę dyżurnych w pokoju nauczycielskim.
3. Na pierwszej zmianie dyżur pełni dwóch dyżurnych, a na drugiej jeden.
4. Uczniowie pełnią dyżur przy wejściu do szkoły.
5. Czas trwania dyżuru:

I zmiana	7:45 - 14:00
II zmiana	14:00 - 18:30
6. Dyżurnych obowiązuje strój galowy (zamiast marynarki dopuszcza się czarny lub granatowy sweter lub koszulę).
7. Okrycia wierzchnie dyżurni pozostawiają w szatni, a torby pod pulpitem.
8. Dyżurnych obowiązuje bezwzględne przestrzeganie zasad savoir-vivre. Zasady savoir-vivre, szczególnie dotyczące sytuacji szkolnych, przypominane są przez wychowawców na godzinach do dyspozycji wychowawcy klasowego zwłaszcza na początku roku szkolnego. Wychowawcy potwierdzają to wpisami odpowiednich tematów w dzienniku lekcyjnym.
9. Dyżurni mają obowiązek zainteresować się przybyłymi do szkoły osobami. Powinni udzielić im stosownej informacji, pomóc, jeżeli zaistnieje taka potrzeba (np. zaprowadzić do sekretariatu).
10. W przypadku wejścia do szkoły pracowników lub zaproszonych gości należy okazać im szacunek przez uprzejme formy powitania i powstanie.
11. Przed ogłoszeniem komunikatu szkolnego w klasach uczeń dyżurny jest zobowiązany zapytać nauczyciela, czy może ogłosić komunikat.
12. Dyżurnym, w trakcie wykonywania zleconych zadań oraz przerw, zabrania się używania telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych (np. odtwarzaczy muzyki, telefonów komórkowych, laptopów), o ile użycie ich nie wynika z powierzonego zadania.
13. W miejscu pełnienia dyżuru, w czasie pierwszej zmiany, musi być obecny przynajmniej jeden dyżurny.
14. Wokół miejsca dyżuru nie mogą gromadzić się uczniowie w sposób zasłaniający dyżurnych (np. w celu prowadzenia rozmów towarzyskich z dyżurnymi, oglądania filmów, słuchania muzyki, wspólnego siedzenia w obrębie miejsca dyżuru itp.). Uczniowie dyżurni mają obowiązek informować o tym zakazie gromadzących się wokół miejsca dyżuru uczniów.
15. W trakcie lekcji do pokoju nauczycielskiego nie mogą wchodzić uczniowie, z wyjątkiem uczniów dyżurnych.

§ 4 Uroczystości szkolne

1. Uczniowie mają obowiązek uczestniczenia w stroju galowym w uroczystościach szkolnych wymienionych w §1 p.1, a także innych uroczystościach szkolnych, wskazanych przez dyrekcję szkoły jako wymagające stroju galowego w skierowanej do nich informacji.
2. Strój galowy opisany jest w §3 Kodeksu Etycznego.
3. Uczniowie powinni być poinformowani o zaplanowanej uroczystości z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem. W przypadku braku informacji z odpowiednim wyprzedzeniem uczniowie nie ponoszą odpowiedzialności za brak stroju galowego.
4. Uczniowie, którzy zlekceważą obowiązek dotyczący stroju galowego (z zastrzeżeniem §4 p.3 Ceremoniału) mogą mieć zakaz udziału w uroczystości szkolnej. W takim przypadku zostają oni skierowani przez nauczyciela, pod którego opieką znajduje się klasa udająca się na uroczystość, do czytelnicy szkolnej lub innej wyznaczonej sali, gdzie przebywają pod opieką wyznaczonego nauczyciela do końca uroczystości i gdzie odnotowywana jest ich obecność. W przypadku uczniów spóźnionych na uroczystość decyzję o ich udziale podejmuje wychowawca lub nauczyciel pełniący dyżur.
5. Przed każdą uroczystością szkolną wszyscy uczniowie spotykają się z nauczycielem, z którym mają zajęcia lub innym wytypowanym przez dyrekcję szkoły nauczycielem w salach lekcyjnych.
6. W trakcie spotkania w sali lekcyjnej sprawdzane są przez nauczyciela obecność i strój galowy uczniów. Brak stroju galowego zostaje przez niego odnotowany w uwagach o uczniach.
7. W trakcie spotkania samorząd jest zobowiązany przypomnieć klasie zasady zachowania się w trakcie uroczystości szkolnej oraz wobec symboli narodowych.
8. Po spotkaniu uczniowie zostawiają torby lub plecaki w sali lekcyjnej i udają się z nauczycielem na miejsce uroczystości, gdzie zajmują wyznaczone miejsca i pozostają pod jego opieką do końca trwania uroczystości. Po zakończonej uroczystości spotykają się ponownie z opiekunem w sali lekcyjnej w celu sprawdzenia obecności oraz zabrania toreb lub plecaków.
9. Jeżeli nie zostanie ogłoszony porządek opuszczania sali, to po zakończeniu uroczystości odbywającej się w sali gimnastycznej w pierwszej kolejności wychodzi dyrekcja wraz z zaproszonymi gośćmi, nauczyciele zajmujący miejsca na sali, następnie uczniowie z balkonu, galerii, a na koniec z sali. Nauczyciele dyżurujący na korytarzu prowadzącym do sali gimnastycznej oraz balkonów i galerii kierują ruchem uczniów przychodzących na miejsce uroczystości oraz z niej wychodzących. Uczniowie mogą wychodzić po uzyskaniu zgody nauczycieli dyżurujących.
10. Uczniowie mają obowiązek zastosować się do instrukcji i poleceń nauczycieli, zwłaszcza nauczycieli pełniących dyżur oraz opiekunów klasy podczas uroczystości.
11. Uroczystość prowadzi członkowie samorządu uczniowskiego lub inni uczniowie wybrani wcześniej przez nauczyciela organizującego uroczystość szkolną.
12. O uzgodnionym z dyrekcją zwolnieniu uczniów z lekcji w związku z przygotowaniem uroczystości szkolnej nauczyciele informowani są przez wychowawcę klasy organizującej uroczystość, a w przypadku chórzystów przez dyrygenta chóru.
13. Sprzęt nagłaśniający obsługują pracownicy szkoły oraz uczniowie wyznaczeni przez nauczyciela organizującego uroczystość szkolną.
14. Klasa organizująca uroczystość szkolną pod kierunkiem wychowawcy przygotowuje scenariusz, który powinien być skonsultowany pod względem merytorycznym z nauczycielami uczącymi w tej klasie przedmiotów związanych z tematyką uroczystości oraz - pod względem językowym z polonistą. Wychowawca, po zaakceptowaniu scenariusza, przedstawia go co najmniej 3 tygodnie przed zaplanowanym terminem dyrektorowi szkoły lub wyznaczonemu przez niego wicedyrektorowi. W scenariuszu powinni być wymienieni

autorzy, konsultanci oraz wychowawca kierujący pracą zespołu klasowego.

15. W trakcie uroczystości szkolnych należy przestrzegać zasady nieprzeszkadzania innym.
16. Przed każdą uroczystością szkolną uczniowie mają obowiązek wyłączyć telefon komórkowy i nie posługiwać się żadnym urządzeniem telekomunikacyjnym.
17. Podczas hymnu państwowego lub pieśni hymnicznych obowiązuje zakaz rozmów, wykonywania niestosownych gestów, a wszyscy uczestnicy (z wyjątkiem osób niepełnosprawnych lub z problemami zdrowotnymi) mają obowiązek przyjęcia postawy „baczność”. Mężczyzn obowiązuje zdjęcie nakrycia głowy.

§ 5

Uwagi końcowe

1. O zasadach „Ceremoniału szkolnego” wychowawcy klas informują uczniów regularnie na godzinach wychowawczych, a rodziców - zwłaszcza klas pierwszych - na pierwszych zebraniach z rodzicami.
2. Każda klasa otrzymuje pełny tekst „Ceremoniału szkolnego”.
3. Wszyscy nauczyciele i pracownicy szkoły mają obowiązek reagowania w przypadku naruszania przez uczniów zasad „Ceremoniału szkolnego”.
4. Stopień respektowania przez ucznia zasad zawartych w „Ceremoniale szkolnym” podlega ocenie w karcie zachowania i ma wpływ na ocenę z zachowania.